Samling af Afgørelser

DOMSTOLENS DOM (Fjerde Afdeling)

15. juli 2021 *

»Appel – statsstøtte – støtte til fordel for lufthavne og luftfartsselskaber – afgørelse, hvorved foranstaltningerne til fordel for Frankfurt Hahn lufthavn kvalificeres som statsstøtte, der er forenelig med det indre marked, og det fastslås, at der ikke foreligger statsstøtte til fordel for luftfartsselskaber, der benytter denne lufthavn – formaliteten vedrørende et annullationssøgsmål – artikel 263, stk. 4, TEUF – fysisk eller juridisk person, der ikke er umiddelbart eller individuelt berørt af den omhandlede afgørelse – effektiv retsbeskyttelse«

I sag C-453/19 P,

angående appel i henhold til artikel 56 i statutten for Den Europæiske Unions Domstol, iværksat den 13. juni 2019,

Deutsche Lufthansa AG, Köln (Tyskland), ved Rechtsanwalt A. Martin-Ehlers,

appellant,

de øvrige parter i appelsagen:

Europa-Kommissionen ved T. Maxian Rusche og S. Noë, som befuldmægtigede,

sagsøgt i første instans,

Land Rheinland-Pfalz ved professeur C. Koenig,

Ryanair DAC, Swords (Irland), ved Rechtsanwalt G. Berrisch, avocat D. Vasbeck og solicitor B. Byrne,

intervenienter i første instans,

har

DOMSTOLEN (Fjerde Afdeling),

sammensat af afdelingsformanden, M. Vilaras, og dommerne N. Piçarra, D. Šváby, S. Rodin (refererende dommer) og K. Jürimäe,

generaladvokat: M. Szpunar,

* Processprog: tysk.

justitssekretær: Calot Escobar,

på grundlag af den skriftlige forhandling,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse i retsmødet den 27. oktober 2020,

afsagt følgende

Dom

1 Deutsche Lufthansa AG har med sin appel nedlagt påstand om ophævelse af dom afsagt af Den Europæiske Unions Ret den 12. april 2019, Deutsche Lufthansa mod Kommissionen (T-492/15, herefter »den appellerede dom«, EU:T:2019:252), hvorved Retten afviste selskabets søgsmål med påstand om annullation af Kommissionens afgørelse (EU) 2016/789 af 1. oktober 2014 om den af Tyskland gennemførte statsstøtte SA.21121 (C 29/2008) (ex NN 54/07) i forbindelse med finansieringen af Frankfurt Hahn lufthavn og de finansielle relationer mellem lufthavnen og Ryanair (EUT 2016, L 134, s. 46, herefter »den omtvistede afgørelse«).

Tvistens baggrund og den omtvistede afgørelse

2 Sagens baggrund er gengivet på følgende måde i den appellerede dom:

»1 Sagsøgeren, [Deutsche Lufthansa], er et luftfartsselskab med hjemsted i Tyskland, hvis hovedaktivitet består i passagertransport. Dens første »basislufthavn« er den i Frankfurt am Main (Tyskland).

2 Frankfurt Hahn lufthavn er beliggende i Tyskland inden for delstaten Rheinland-Pfalz's område (delstaten Rheinland-Pfalz, herefter »delstaten«) ca. 120 km vest for byen Frankfurt am Main og 115 km fra lufthavnen i Frankfurt am Main. Det område, som Frankfurt Hahn lufthavn er beliggende på, var en militær base indtil 1992. Denne base blev derefter ombygget til en civil lufthavn. Den 1. april 1995 købte Holding Unternehmen Hahn GmbH & Co. KG (herefter »Holding Hahn«), et offentligt-privat partnerskab, hvori delstaten deltog, infrastrukturen af Forbundsrepublikken Tyskland.

3 Den 1. januar 1998 købte Flughafen Frankfurt/Main GmbH (herefter »Fraport«), der var operatør og forvalter af den internationale lufthavn i Frankfurt am Main, 64,90% af aktierne i Flughafen Hahn GmbH & Co. KG Lautzenhausen (herefter »Flughafen Hahn«), det selskab, der driver Frankfurt Hahn lufthavn.

4 I 1999 tiltrak Frankfurt Hahn lufthavn sig sit første lavprisflyselskab, Ryanair Ltd (nu Ryanair DAC, herefter »Ryanair«). Flughafen Hahns første aftale med Ryanair trådte i kraft den 1. april 1999 (herefter »Ryanair-aftalen 1999«). Med en løbetid på fem år var genstanden for Ryanair-aftalen 1999 de lufthavnsafgifter, som Ryanair skulle betale.

5 I august 1999 overtog Fraport 73,37% af Holding Hahns aktier og 74,90% af aktierne tilhørende selskabets ledende partner Holding Unternehmen Hahn Verwaltungs GmbH.

6 Delstaten og Fraport indgik den 31. august 1999 en aftale, hvorefter Fraport forpligtede sig til at indgå en aftale om overførsel af over- og underskud. Denne aftale blev godkendt samme dato, bekræftet ved notardokument den 24. november 2000 og trådte i kraft den 1. januar 2001. I henhold til denne aftale havde Fraport ret til ethvert overskud, der blev genereret af operatøren af Frankfurt Hahn lufthavn, og til gengæld blev Fraport forpligtet til at påtage sig ethvert tab, der blev genereret af sidstnævnte […]

7 Derefter fusionerede Holding Hahn og Flughafen Hahn og dannede Flughafen Hahn GmbH, nu Flughafen Frankfurt-Hahn GmbH (herefter »FFHG« […]), hvori delstaten ejede 26,93% af aktierne, og Fraport ejede 73,07%.

8 Indtil den 11. juni 2001 ejedes 100% af aktierne i Fraport af offentlige aktionærer. På denne dato blev Fraport børsnoteret, og 29,71% af dets aktier blev solgt til private aktionærer, mens 70,29% af aktierne forblev hos offentlige aktionærer.

9 Den 16. oktober 2001 blev Frankfurt Hahn lufthavns takster for lufthavnsafgifter godkendt af delstaten, og de trådte i kraft med tilbagevirkende kraft den 1. oktober 2001 […]

10 Fraport og FFHG's aktionærer traf henholdsvis den 14. december 2001 og den 9. januar 2002 afgørelse om en kapitalforhøjelse i FFHG med henblik på at finansiere den mest presserende del af et program til forbedring af lufthavnsinfrastrukturen […]. [Denne] kapitalforhøjelse[…] på 27 mio. EUR blev tegnet af Fraport og delstaten, der den 9. januar 2002 indskød henholdsvis 19,7 mio. EUR og 7,3 mio. EUR.

11 Den 14. februar 2002 indgik FFHG og Ryanair en anden aftale […]. Aftalen erstattede Ryanair-aftalen 1999.

12 Den 27. november 2002 indgik delstaten, delstaten Hessen (delstaten Hessen, Tyskland), Fraport og FFHG en aftale om yderligere udvikling af Frankfurt Hahn lufthavn. Denne aftale omfattede en anden forhøjelse af FFHG's kapital, hvor delstaten Hessen ville indtræde som den tredje aktionær i FFHG.

13 Den 22. marts 2004 blev der forberedt en aktionæraftale om Fraport, delstaten og delstaten Hessens andel i FFHG's kapital (herefter »aktionæraftalen«). Fraport, delstaten og delstaten Hessen underskrev denne aftale den 30. marts 2005.

14 For at gennemføre aktionæraftalen blev der indgået aftale om at forhøje FFHG's kapital med en kapitalforhøjelse på 19,5 mio. EUR med henblik på at videreføre det i præmis 10 ovenfor omhandlede investeringsprogram. I perioden 2004-2009 indskød Fraport, delstaten og delstaten Hessen henholdsvis 10,21 mio. EUR, 540 000 EUR og 8,75 mio. EUR i FFHG i flere rater. Både delstaten og delstaten Hessen forpligtede og indskød hver yderligere 11,25 mio. EUR som kapitalreserve i henhold til en betalingsplan frem til 2009.

15 Efter den i præmis 14 ovenfor beskrevne kapitalforhøjelse […], som udgjorde 42 mio. EUR, ejede Fraport 65% af aktierne i FFHG, mens delstaten og delstaten Rheinland-Pfalz hver ejede 17,5%.

16 Det blev ligeledes fastsat i aktionæraftalen, at Fraport, delstaten og delstaten Hessen skulle stille sikkerhed for eventuel yderligere gæld, stiftet af FFHG, i forhold til deres andel i FFHG, og at aftalen om overførsel af over- og underskud [fra 2001, jf. præmis 6 ovenfor] skulle forlænges til 2014. For at opfylde disse forpligtelser indgik Fraport og FFHG en ny aftale om overførsel af over- og underskud den 5. april 2004 (herefter »aftalen om overførsel af over- og underskud af 2004«). Aftalen om overførsel af over- og underskud af 2004 trådte i kraft den 2. juni 2004 efter Fraports generalforsamlings godkendelse af aftalen med det i medfør af aktionæraftalen krævede flertal på tre fjerdedele. I henhold til aftalen om overførsel af over- og underskud af 2004 forpligtede Fraport sig til at dække alle underskud, som FFHG havde pådraget sig i perioden 2004-2009.

17 Fra 1997 til 2004 ydede delstaten operatøren af Frankfurt Hahn [lufthavn] direkte støtte.[…] Den[ne] støtte ydet af delstaten indtil 2000 havde til formål at finansiere investeringer i lufthavnsinfrastruktur, mens den direkte støtte ydet fra 2001 skulle finansiere personaleomkostninger til sikkerhedskontrol. Delstaten opkræver en lufthavnssikkerhedsafgift fra alle passagerer, der afrejser fra Frankfurt Hahn lufthavn, hos de luftfartsselskaber, der benytter denne lufthavn, og overfører hele provenuet fra den nævnte afgift samt midlerne fra sit almindelige budget til operatøren af Frankfurt Hahn lufthavn som kompensation for udførelsen af sikkerhedskontrol […]

18 Den 4. november 2005 blev aftalen [indgået mellem FFHG og Ryanair den 14. februar 2002, der er omhandlet i præmis 11 ovenfor] suppleret med en ændring […]

19 I perioden 2003-2006 modtog Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber flere klager over angivelig statsstøtte tildelt af Fraport, Land delstaten Hessen til Ryanair og FFHG. Den 22. september 2003 og den 1. juni 2006 fremsendte en af klagerne supplerende oplysninger til Kommissionen.

20 Den 26. april 2006 blev nye takster for lufthavnsafgifter for Frankfurt-Hahn godkendt af delstaten […]. De trådte i kraft den 1. juni 2006.

21 Ved skrivelser af 25. september 2006 og 9. februar 2007 anmodede Kommissionen om oplysninger fra Forbundsrepublikken Tyskland, der besvarede denne anmodning ved skrivelser af 20. december 2006 og 29. juni 2007.

22 Ved skrivelse af 17. juni 2008 meddelte Kommissionen Forbundsrepublikken Tyskland, at den havde besluttet at indlede den formelle undersøgelsesprocedure efter […] artikel 88, stk. 2 [EF] […] for statsstøtten vedrørende finansieringen af [FFHG] og dennes finansielle relationer til Ryanair […]. Den afgørelse, hvori interesserede parter blev anmodet om at fremsætte deres bemærkninger, blev offentliggjort i *Den Europæiske Unions Tidende* den 17. januar 2009 (EUT 2009, C 12, s. 6).

23 Den 31. december 2008 solgte Fraport hele sin andel i FFHG til delstaten. Efter dette salg havde delstaten dels aktiemajoriteten på 82,5% i FFHG, og de resterende 17,5% forblev hos delstaten Hessen, dels blev aftalen om overførsel af over- og underskud af 2004 opsagt.

24 Inden for rammerne af den formelle undersøgelsesprocedure modtog Kommissionen bemærkninger fra bl.a. sagsøgeren og Ryanair, som blev videresendt til Forbundsrepublikken Tyskland.

25 Den 1. juli 2009 fremsendte Forbundsrepublikken Tyskland sine bemærkninger og yderligere oplysninger til Kommissionen.

26 Kommissionen besluttede den 13. juli 2011 at indlede endnu en formel undersøgelsesprocedure vedrørende finansieringsforanstaltninger, der blev gennemført af FFHG mellem 2009 og 2011. Den afgørelse, hvori interesserede parter blev anmodet om at fremsætte deres bemærkninger, blev offentliggjort i *Den Europæiske Unions Tidende* den 21. juli 2012 (EUT 2012, C 216, s. 1). Der var dermed tale om to parallelle procedurer.

[…]

29 Forbundsrepublikken Tyskland forpligtede sig til at indskyde kapital i FFHG for at refinansiere de af sidstnævntes lån optaget for at finansiere infrastrukturforanstaltninger, som de offentlige myndigheder vedtog i perioden 1997-2012, som ikke var omfattet af aftalerne om overførsel af over- og underskud, kapitalforhøjelser eller andre tilskud […]

30 Ved skrivelse af 25. februar 2014 oplyste Kommissionen Forbundsrepublikken Tyskland om vedtagelsen den 20. februar 2014 af retningslinjer for statsstøtte til lufthavne og luftfartsselskaber (EUT 2014, C 99, s. 3 […]).

31 Ved skrivelser af 23. marts 2014 og 4. april 2014 anmodede Kommissionen Forbundsrepublikken Tyskland om yderligere præciseringer. Ved skrivelser af 17. april 2014, 24. april 2014 og 9. maj 2014 besvarede Forbundsrepublikken Tyskland denne anmodning.

32 Den 15. april 2014 blev der offentliggjort en meddelelse i *Den Europæiske Unions Tidende*, hvori medlemsstater og interesserede parter opfordredes til inden en måned efter offentliggørelsen af meddelelsen at fremsætte bemærkninger til anvendelsen af retningslinjerne [for statsstøtte til lufthavne og luftfartsselskaber] i nærværende sag. Sagsøgeren indgav sine bemærkninger, som Kommissionen fremsendte til Forbundsrepublikken Tyskland ved skrivelse af 26. august 2014. Ved skrivelse af 3. september 2014 oplyste Forbundsrepublikken Tyskland Kommissionen, at man ikke havde nogen bemærkninger.

33 Den 1. oktober 2014 vedtog Kommissionen [den omtvistede] afgørelse […]

[Den omtvistede afgørelse]

34 I den [omtvistede] afgørelse undersøgte Kommissionen dels spørgsmålet om, hvorvidt der foreligger statsstøtte som omhandlet i artikel 107, stk. 1, TEUF, hvad for det første angår foranstaltningerne til fordel for Frankfurt Hahn lufthavn (jf. 292.-420. betragtning til den [omtvistede] afgørelse), for det andet foranstaltningerne til fordel for Ryanair (jf. 421.-456., 464.-484. og 580. betragtning til den [omtvistede] afgørelse), og, for det tredje, foranstaltningerne til fordel for de luftfartsselskaber, der benytter Frankfurt Hahn lufthavn, dvs. [taksterne fra 2001, der er omhandlet i præmis 9 ovenfor, og taksterne fra 2006, der er omhandlet i præmis 20 ovenfor] (jf. 457.-463., 485.-494. og 581. betragtning til den [omtvistede] afgørelse). Dels undersøgte Kommissionen, idet den havde fastslået, at nogle af foranstaltningerne til fordel for Frankfurt Hahn lufthavn udgjorde statsstøtte, deres forenelighed med det indre marked (jf. 497.-579. betragtning til den [omtvistede] afgørelse).

[…]

54 Den dispositive del af den [omtvistede] afgørelse er affattet således:

»*Artikel 1*

1. Den statsstøtte, som Tyskland ulovligt har gennemført i strid med artikel 108, stk. 3, [TEUF] til fordel for [FFHG] i perioden 2001-2012 i form af kapitalforhøjelser i 2001 til et beløb af 27 mio. EUR, kapitalforhøjelser i 2004 til et beløb af 22 mio. EUR og direkte støtte ydet af [delstaten], er forenelig med det indre marked.

2. Kapitalforhøjelsen [for FFHG, som blev foretaget i] 2004 af Fraport […], og aftalen om overførsel af over- og underskud [af] 2004 udgør ikke statsstøtte i henhold til traktatens artikel 107, stk. 1[,TEUF].

Artikel 2

1. Aftalen mellem Ryanair og [FFHG], som trådte i kraft den 1. april 1999, udgør ikke statsstøtte i henhold til […] artikel 107, stk. 1[, TEUF].

2. Aftalen mellem Ryanair og [FFHG] af 14. februar 2002 udgør ikke statsstøtte i henhold til […] artikel 107, stk. 1[, TEUF].

3. »Aftalen mellem Ryanair og [FFHG] – levering af fly 6-18 – 2005-2012« af 4. november 2005 udgør ikke statsstøtte i henhold til […] artikel 107, stk. 1[, TEUF].

Artikel 3

[Taksterne] for lufthavnsafgifter, som trådte i kraft den 1. oktober 2001 og den 1. juni 2006, udgør ikke statsstøtte i henhold til […] artikel 107, stk. 1[, TEUF].

Artikel 4

Denne afgørelse er rettet til Forbundsrepublikken Tyskland.««

Sagen for Retten og den appellerede dom

3 Ved stævning indleveret til Rettens Justitskontor den 26. august 2015 anlagde appellanten sag med påstand om annullation af den omtvistede afgørelse, og til støtte for dette søgsmål fremsatte selskabet syv anbringender, hvoraf det første vedrørte en procedurefejl, det andet og det tredje vedrørte urigtige skøn ved vurderingen af de faktiske omstændigheder, det fjerde vedrørte åbenbare selvmodsigelser i den omtvistede afgørelse, og det femte til det syvende vedrørte tilsidesættelser af artikel 107 TEUF.

4 Kommissionen, støttet af intervenienterne i første instans, fremsatte bl.a. en formalitetsindsigelse om, at appellanten ikke havde søgsmålskompetence, henset til de betingelser for antagelse til realitetsbehandling, der følger af artikel 263, stk. 4, TEUF.

5 I den appellerede dom undersøgte Retten, efter at have konstateret, at appellanten ikke var adressat for den omtvistede afgørelse, om appellanten havde søgsmålskompetence, for så vidt som appellanten enten var umiddelbart og individuelt berørt af denne afgørelse som omhandlet i det andet tilfælde, der er fastsat i artikel 263, stk. 4, TEUF, eller, som omhandlet i det tredje tilfælde i henhold til denne bestemmelse, umiddelbart berørt af den omtvistede afgørelse, og at denne sidstnævnte udgjorde en regelfastsættende retsakt, som ikke omfatter gennemførelsesforanstaltninger.

6 Denne undersøgelse blev foretaget successivt dels i den appellerede doms præmis 119-187, for så vidt som den omtvistede afgørelse vedrører foranstaltningerne til fordel for FFHG og Ryanair, dels i den appellerede doms præmis 188-212, for så vidt som denne afgørelse vedrører taksterne for lufthavnsafgifter.

7 Hvad for det første angår de foranstaltninger til fordel for FFHG og Ryanair, som var genstand for den omtvistede afgørelses artikel 1 og 2, fastslog Retten for det første, idet den fandt, at appellanten ikke havde ført tilstrækkeligt bevis for, at selskabet var individuelt berørt af disse foranstaltninger, i den appellerede doms præmis 182, at søgsmålet ikke kunne antages til realitetsbehandling i henhold til det andet tilfælde i artikel 263, stk. 4, TEUF.

8 For det andet fastslog Retten bl.a. i den appellerede doms præmis 187, at foranstaltningerne til fordel for Ryanair og FFHG ikke var blevet tildelt på grundlag af en støtteordning og derfor var af individuel karakter. Retten udledte heraf, at den omtvistede afgørelses artikel 1 og 2 følgelig ikke kunne kvalificeres som »regelfastsættende retsakter« som omhandlet i artikel 263, stk. 4, TEUF.

9 Hvad for det andet angår den omtvistede afgørelses artikel 3 vedrørende taksterne for lufthavnsafgifter fastslog Retten for det første i den appellerede doms præmis 208, at appellanten hverken i kraft af sin egenskab af konkurrent til Ryanair eller med hensyn til den forskelsbehandling, som berørte appellanten, havde godtgjort, at selskabet var umiddelbart berørt af disse foranstaltninger som omhandlet i det andet tilfælde i henhold til artikel 263, stk. 4, TEUF.

10 For det andet konkluderede Retten i den appellerede doms præmis 212 af denne konstatering, at appellanten heller ikke havde søgsmålskompetence i henhold til denne bestemmelses tredje tilfælde.

11 Retten afviste derfor søgsmålet i sin helhed.

Parternes påstande og retsforhandlingerne ved Domstolen

12 Appellanten har nedlagt følgende påstande for Domstolen:

– Det fastslås, at søgsmålet i første instans kan antages til realitetsbehandling, og der gives medhold i de nedlagte påstande.

– Den appellerede dom ophæves.

– Der gives medhold i appellantens påstande i første instans, og den omtvistede afgørelse annulleres.

– Subsidiært hjemvises sagen til Retten.

– Kommissionen tilpligtes at betale sagsomkostningerne.

13 Kommissionen, delstaten og Ryanair har nedlagt følgende påstande for Domstolen:

– Appellen forkastes.

– Appellanten tilpligtes at betale sagsomkostningerne.

Om appellen

14 Appellanten har til støtte for sin appel fremsat tre anbringender. Det første anbringende, der består af seks led, vedrører en tilsidesættelse af artikel 263, stk. 4, TEUF og af artikel 47 i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder (herefter »chartret«), for så vidt som Retten fastslog, at appellanten ikke havde kompetence til at nedlægge påstand om annullation af den omtvistede afgørelse, for så vidt som den vedrører foranstaltningerne til fordel for FFHG og Ryanair. Det andet anbringende vedrører en tilsidesættelse af artikel 263, stk. 4, TEUF, for så vidt som Retten fastslog, at appellanten ikke havde kompetence til at nedlægge påstand om annullation af den omtvistede afgørelse, for så vidt som den vedrører taksterne for lufthavnsafgifter. Det tredje anbringende vedrører en tilsidesættelse af artikel 263, stk. 4, TEUF, artikel 108, stk. 2, TEUF og begrundelsespligten, for så vidt som Retten fastslog, at appellanten ikke havde kompetence til at nedlægge påstand om annullation af den omtvistede afgørelse for så vidt angår delstatens indbetaling til FFHG's kapitalreserve op til 121,9 mio. EUR (herefter »foranstaltning nr. 12«).

Det første anbringende om, at Retten tilsidesatte artikel 263, stk. 4, TEUF ved at fastslå, at appellanten ikke havde kompetence til at nedlægge påstand om annullation af den omtvistede afgørelse, for så vidt som den vedrører foranstaltningerne til fordel for FFHG og Ryanair

Parternes argumenter

15 Med sit første anbringende, der består af seks led, har appellanten i det væsentlige foreholdt Retten, at den tilsidesatte artikel 263, stk. 4, TEUF og chartrets artikel 47, idet den fastslog, at appellanten ikke var individuelt berørt af den omtvistede afgørelse, for så vidt som den i artikel 1 og 2 vedrører foranstaltningerne til fordel for FFHG og Ryanair.

16 Med dette anbringendes første til tredje led har appellanten gjort gældende, at Retten undersøgte, om appellanten var »individuelt berørt« af den omtvistede afgørelse som omhandlet i det andet tilfælde i artikel 263, stk. 4, TEUF, på baggrund ikke af, hvad appellanten har betegnet som »det første alternativ« i henhold til den retspraksis, der følger af dom af 17. september 2015, Mory m.fl. mod Kommissionen (C-33/14 P, EU:C:2015:609), og som vedrører beskyttelsen af en berørt parts processuelle rettigheder under den administrative procedure for Kommissionen, men af det angivelige »andet alternativ« i henhold til denne retspraksis vedrørende den omhandlede foranstaltnings væsentlig skade på denne parts markedsposition.

17 Med det første anbringendes første led har appellanten nærmere bestemt gjort gældende, at Retten begik en retlig fejl ved i den appellerede doms præmis 141 at fastslå, at appellanten i overensstemmelse med dom af 28. januar 1986, Cofaz m.fl. mod Kommissionen (169/84, EU:C:1986:42, præmis 25), skulle have bevist, at selskabets stilling på markedet var »væsentligt påvirket« af den støtteforanstaltning, der var genstand for den omtvistede afgørelse.

18 Appellanten har anført, at den procedure, der ligger til grund for den foreliggende sag, var reguleret ved Rådets forordning (EF) nr. 659/1999 af 22. marts 1999 om fastlæggelse af regler for anvendelsen af artikel [108 TEUF] (EFT 1999, L 83, s. 1), og at den burde have været kvalificeret som »interesseret part« som omhandlet i denne forordnings artikel 1, litra h). Det følger derfor af

dom af 28. januar 1986, Cofaz m.fl. mod Kommissionen (169/84, EU:C:1986:42, præmis 22 og 23), sammenholdt med chartrets artikel 47, at appellanten skulle have adgang til retsmidler for at beskytte sine interesser. Appellanten har tilføjet, at Kommissionen ubestrideligt har set bort fra væsentlige faktiske omstændigheder og således har handlet vilkårligt, idet den har tilsidesat chartrets artikel 41 og på en diskriminerende måde, som Retten ikke tog hensyn til.

19 Med det første anbringendes andet led har appellanten i det væsentlige foreholdt Retten, at den i den appellerede doms præmis 135 og 143 undersøgte, om søgsmålet udelukkende kunne antages til realitetsbehandling i lyset af de strenge betingelser vedrørende de afgørelser, der vedtages efter afslutningen af en formel undersøgelsesprocedure, i stedet for at undersøge det på baggrund af det, som appellanten har betegnet det »første alternativ«, der følger af dom af 17. september 2015, Mory m.fl. mod Kommissionen (C-33/14 P, EU:C:2015:609), dvs. i lyset af tilsidesættelsen af selskabets processuelle garantier.

20 Selv om Kommissionen ganske vist havde indledt en formel undersøgelsesprocedure i det foreliggende tilfælde, havde denne procedure ikke været forskriftsmæssig og vedrørte ikke de faktiske omstændigheder i deres helhed, således som appellanten gjorde gældende for Retten. Da Kommissionen derfor ifølge appellanten har handlet vilkårligt, kan appellanten for så vidt angår spørgsmålet om, hvorvidt et søgsmål kan antages til realitetsbehandling, ikke behandles på samme måde som under en formel undersøgelsesprocedure, der gennemføres forskriftsmæssigt. Retten burde have anvendt mindre strenge formalitetsbetingelser, i henhold til hvilke det er tilstrækkeligt, at appellanten befinder sig i et konkret konkurrenceforhold med støttemodtageren.

21 Desuden var anvendelsen af det, som appellanten har betegnet som »det andet alternativ« i den retspraksis, der følger af dom af 17. september 2015, Mory m.fl. mod Kommissionen (C-33/14 P, EU:C:2015:609), udelukket i den foreliggende sag på grundlag af faktiske omstændigheder, som Kommissionen havde set bort fra. Appellanten kan i øvrigt kun gøre gældende, at selskabets processuelle rettigheder er blevet tilsidesat, ved at anlægge et annullationssøgsmål.

22 Med det første anbringendes tredje led har appellanten i det væsentlige gjort gældende, at den omstændighed, at det, som appellanten har betegnet som »det andet alternativ«, der er strengere, i den retspraksis, der følger af dom af 17. september 2015, Mory m.fl. mod Kommissionen (C-33/14 P, EU:C:2015:609), ikke finder anvendelse, bl.a. følger af den omstændighed, at Kommissionen i den omtvistede afgørelse i vid udstrækning fortolkede tysk ret på en åbenbart urigtig og ufuldstændig måde, hvilket appellanten redegjorde for på begrundet vis for Retten.

23 Med det første anbringendes fjerde led har appellanten subsidiært foreholdt Retten, at den i den appellerede doms præmis 177 ff. anvendte de materielle betingelser for det, som appellanten har betegnet som »det andet alternativ« i den retspraksis, der følger af dom af 17. september 2015, Mory m.fl. mod Kommissionen (C-33/14 P, EU:C:2015:609), fejlagtigt. Dette fremgår dels af en række faktiske omstændigheder, som appellanten har fremlagt, og som adskiller selskabet fra alle de øvrige konkurrenter og følgelig individualiserer selskabet på lignende måde som måden, hvorpå adressaten for den omtvistede afgørelse individualiseres. For det andet foreholdt Retten med urette appellanten, at denne ikke havde præciseret sit bidrag til finansieringen af FFHG i sin egenskab af selskabsdeltager i Fraport, hvilket ikke er retligt nødvendigt.

24 Med det første anbringendes femte led har appellanten gjort gældende, at selv hvis man i stedet for det kriterium, der følger af dom af 15. juli 1963, Plaumann mod Kommissionen (25/62, EU:C:1963:17, s. 223), skulle have anvendt kriteriet om en »væsentlig skade« på appellantens stilling på markedet, skulle Retten i det mindste have indrømmet appellanten en lettelse af

bevisbyrden for, at dette kriterium var opfyldt i det foreliggende tilfælde. Appellanten har i denne forbindelse gjort gældende, at kravet om bevis for en væsentlig påvirkning af dens stilling på markedet kun finder anvendelse, hvis der er tale om en »støtte«, der er genstand for den afgørelse, som påstås annulleret. Kommissionen fandt imidlertid i den omtvistede afgørelse, at der i det foreliggende tilfælde netop ikke var tale om »støtte« som omhandlet i artikel 107, stk. 1, TEUF.

25 Appellanten har endvidere understreget, at Kommissionen ikke har taget hensyn til alle de faktiske omstændigheder og alle relevante foranstaltninger. Appellanten har nemlig ført bevis for, at selskabets stilling på markedet er blevet væsentligt påvirket som følge af de foranstaltninger, der er omhandlet i den omtvistede afgørelse.

26 Med det første anbringendes sjette led har appellanten i det væsentlige anfægtet Rettens vurdering af denne væsentlige skade på selskabets stilling på det pågældende marked i den appellerede doms præmis 150-177 ff.

27 Appellanten har i denne forbindelse for det første kritiseret Retten for at have fraveget Domstolens praksis ved med urette at pålægge selskabet krav vedrørende afgrænsningen af det relevante marked og årsagssammenhængen mellem de pågældende foranstaltninger og den væsentlige skade på selskabets stilling på markedet.

28 Appellanten har dernæst gjort gældende, at selskabet i modsætning til, hvad Retten har fastslået i denne henseende, har fremlagt en række beviser vedrørende bl.a. den europæiske lufttrafik, luftfartsselskabernes europæiske rutenet, Ryanairs eksponentielle vækst og dets passagertal, åbningen af Ryanairs base i lufthavnen Frankfurt am Main samt de to omhandlede lufthavnes indbyrdes geografiske nærhed. Appellanten har således godtgjort, at den pågældende støtte i væsentlig grad har skadet selskabets stilling på det pågældende marked.

29 Endelig har sagsøgeren gjort gældende, at der foreligger en tilsidesættelse af chartrets artikel 47.

30 Kommissionen, delstaten og Ryanair har bestridt alle de argumenter, der er fremført i forbindelse med det første anbringende, og er af den opfattelse, at dette anbringende delvist skal afvises og under alle omstændigheder er ugrundet.

Domstolens bemærkninger

31 Det skal bemærkes, at antagelsen til realitetsbehandling af et søgsmål anlagt af en fysisk eller juridisk person til prøvelse af en retsakt, der ikke er rettet til vedkommende, i medfør af artikel 263, stk. 4, TEUF afhænger af, at denne person indrømmes søgsmålskompetence, hvilket forekommer i to situationer. Dels kan en sådan sag anlægges på betingelse af, at denne retsakt berører vedkommende umiddelbart og individuelt. Dels kan en sådan person anlægge sag til prøvelse af en regelfastsættende retsakt, som ikke omfatter gennemførelsesforanstaltninger, hvis den berører vedkommende umiddelbart (jf. i denne retning bl.a. dom af 17.9.2015, Mory m.fl. mod Kommissionen, C-33/14 P, EU:C:2015:609, præmis 59 og 91, og af 13.3.2018, Industrias Quimicas del Vallés mod Kommissionen, C-244/16 P, EU:C:2018:177, præmis 39).

32 Da den omtvistede afgørelse, der blev tilstillet Forbundsrepublikken Tyskland, ikke omfatter regelfastsættende gennemførelsesforanstaltninger som omhandlet i artikel 263, stk. 4, TEUF, eftersom den ikke er en almengyldig retsakt (jf. i denne retning dom af 3.10.2013, Inuit Tapiriit

Kanatami m.fl. mod Parlamentet og Rådet, C-583/11 P, EU:C:2013:625, præmis 56), tilkommer det Retten at efterprøve, om appellanten er umiddelbart og individuelt berørt af denne afgørelse i denne bestemmelses forstand.

33 Det bemærkes i denne forbindelse, at det følger af fast retspraksis, at andre personer end en afgørelses adressater kun vil kunne hævde, at de berøres individuelt, hvis denne afgørelse rammer dem på grund af visse egenskaber, som er særlige for dem, eller på grund af en faktisk situation, der adskiller dem fra alle andre og derfor individualiserer dem på lignende måde som adressaten (jf. i denne retning dom af 15.7.1963, Plaumann mod Kommissionen, 25/62, EU:C:1963:17, s. 223, af 28.1.1986, Cofaz m.fl. mod Kommissionen, 169/84, EU:C:1986:42, præmis 22, af 22.11.2007, Sniace mod Kommissionen, C-260/05 P, EU:C:2007:700, præmis 53, og af 17.9.2015, Mory m.fl. mod Kommissionen, C-33/14 P, EU:C:2015:609, præmis 93).

34 Med det første anbringendes første til tredje led, som skal behandles samlet, har appellanten i det væsentlige kritiseret Retten for at have undersøgt, om appellanten var individuelt berørt af den omtvistede afgørelse på grundlag ikke af kriteriet om beskyttelse af en berørt parts processuelle rettigheder under den administrative procedure ved Kommissionen, men af kriteriet om væsentlig skade på selskabets stilling på det pågældende marked.

35 Det skal i denne forbindelse bemærkes, at der i forbindelse med proceduren i henhold til artikel 108 TEUF for kontrol med statsstøtte skal sondres mellem på den ene side den indledende fase af undersøgelsen af støtteforanstaltninger i medfør af denne artikels stk. 3 – der alene har til formål at gøre det muligt for Kommissionen at danne sig en første opfattelse af, om den omhandlede støtte helt eller delvis er forenelig med fællesmarkedet – og på den anden side undersøgelsesfasen i henhold til denne artikels stk. 2. Først i denne undersøgelsesfase, som skal give Kommissionen mulighed for at opnå fuldstændige oplysninger om alle sagens momenter, er Kommissionen i henhold til EUF-traktaten forpligtet til at give de berørte adgang til at fremsætte deres bemærkninger (jf. dom af 17.9.2015, Mory m.fl. mod Kommissionen, C-33/14 P, EU:C:2015:609, præmis 94 og den deri nævnte retspraksis).

36 Heraf følger, at når Kommissionen uden at indlede den formelle undersøgelsesprocedure i henhold til artikel 108, stk. 2, TEUF ved en afgørelse truffet i medfør af denne artikels stk. 3 fastslår, at en støtte er forenelig med det indre marked, kan de berørte parter, der er indrømmet disse processuelle garantier, kun opnå, at de respekteres, hvis de har adgang til at indbringe Kommissionens afgørelse for Unionens retsinstanser. Unionens retsinstanser fastslår derfor, at et annullationssøgsmål vedrørende en sådan afgørelse, der er anlagt af en interesseret part som omhandlet i artikel 108, stk. 2, TEUF, kan antages til realitetsbehandling, når sagsøgeren med søgsmålet søger at beskytte de proceduremæssige rettigheder, der tilkommer den pågældende ifølge denne sidstnævnte bestemmelse. Domstolen har præciseret, at sådanne interesserede parter er de personer, virksomheder eller sammenslutninger, hvis interesser måtte være berørt af den tildelte støtte, dvs. navnlig konkurrerende virksomheder til støttemodtagerne og erhvervsorganisationer (jf. dom af 17.9.2015, Mory m.fl. mod Kommissionen, C-33/14 P, EU:C:2015:609, præmis 95 og 96 og den deri nævnte retspraksis).

37 Hvis appellanten derimod anfægter berettigelsen af en afgørelse om vurderingen af støtten truffet i henhold til artikel 108, stk. 3, TEUF eller efter afslutningen af den formelle undersøgelsesprocedure, er det forhold alene, at sagsøgeren kan anses for at være en »interesseret part« som omhandlet i denne artikels stk. 2, ikke tilstrækkeligt til at fremme sagen til realitetsbehandling. Det må i så fald godtgøres, at sagsøgeren har en særlig stilling som omhandlet i retspraksis nævnt ovenfor i denne doms præmis 33. Dette vil bl.a. være gældende i det tilfælde,

hvor sagsøgerens stilling på det pågældende marked i væsentligt omfang påvirkes af den støtteforanstaltning, som den pågældende afgørelse vedrører (jf. dom af 17.9.2015, Mory m.fl. mod Kommissionen, C-33/14 P, EU:C:2015:609, præmis 97 og den deri nævnte retspraksis).

38 Som Retten med rette erindrede om i den appellerede doms præmis 141, er bl.a. konkurrerende virksomheder til den modtagende virksomhed i denne forbindelse ud over denne sidstnævnte virksomhed blevet anset for individuelt berørt af en afgørelse fra Kommissionen, hvorved den formelle undersøgelsesprocedure afsluttes, såfremt de har spillet en aktiv rolle inden for rammerne af denne procedure, og såfremt deres stilling på markedet i væsentligt omfang påvirkes af den støtteforanstaltning, den omtvistede afgørelse vedrører (jf. dom af 22.11.2007, Sniace mod Kommissionen, C-260/05 P, EU:C:2007:700, præmis 55, og af 17.9.2015, Mory m.fl. mod Kommissionen, C-33/14 P, EU:C:2015:609, præmis 98).

39 I det foreliggende tilfælde blev den omtvistede afgørelse vedtaget, hvilket appellanten i øvrigt har medgivet, efter en formel undersøgelsesprocedure i henhold til artikel 108, stk. 2, TEUF.

40 Under disse omstændigheder og i modsætning til, hvad appellanten har gjort gældende, kunne appellantens søgsmål til prøvelse af denne afgørelse ikke henhøre under den situation, der er omhandlet i denne doms præmis 36. For så vidt som appellanten har støttet sin argumentation på præmis 22 og 23 i dom af 28. januar 1986, Cofaz m.fl. mod Kommissionen (169/84, EU:C:1986:42), er det tilstrækkeligt at bemærke, at disse skal sammenholdes med denne doms præmis 25, som bekræfter, at den omstændighed alene, at en virksomhed har spillet en aktiv rolle i forbindelse med den formelle undersøgelsesprocedure, ikke er tilstrækkelig til at fastslå, at den er individuelt berørt af den afgørelse, hvorved denne procedure afsluttes.

41 Appellantens argumentation om, at den formelle undersøgelsesprocedure, som Kommissionen gennemførte, var behæftet med uregelmæssigheder, eftersom den omtvistede afgørelse er baseret på ufuldstændige eller fejlagtigt bedømte faktiske omstændigheder, eller at Kommissionen i denne afgørelse i vidt omfang har fortolket tysk ret fejlagtigt, kan ikke føre til et andet resultat.

42 Retspraksis vedrørende formaliteten vedrørende et søgsmål til prøvelse af en afgørelse, der er truffet efter afslutningen af den formelle undersøgelsesprocedure, finder nemlig anvendelse uden sondring mellem de forskellige anbringender, der kan påberåbes til støtte for et sådant søgsmål. Det skal i øvrigt fastslås, at appellanten under dække af angivelige processuelle uregelmæssigheder egentlig har kritiseret realiteten vedrørende Kommissionens vurderinger i den omtvistede afgørelse, selv om forhandlingerne for Retten vedrørte spørgsmålet om, hvorvidt søgsmålet til prøvelse af denne afgørelse kunne antages til realitetsbehandling.

43 Retten begik således ikke en retlig fejl, da den fastslog, at appellantens deltagelse i den administrative procedure ikke i sig selv var tilstrækkelig til at godtgøre, at selskabet var individuelt berørt af den omtvistede afgørelse.

44 Følgelig skal det første anbringendes første til tredje led delvist afvises, delvist forkastes som ugrundet.

45 Med det første anbringendes fjerde til sjette led har appellanten subsidiært foreholdt Retten, at den begik retlige fejl ved anvendelsen af betingelsen om, at selskabet skulle være individuelt berørt af den omtvistede afgørelse.

46 Hvad angår det første anbringendes fjerde led, der omhandler den appellerede doms præmis 177 ff., skal det bemærkes, at appel i overensstemmelse med artikel 256 TEUF og artikel 58, stk. 1, i statutten for Den Europæiske Unions Domstol er begrænset til retsspørgsmål. Det er derfor alene Retten, der har kompetence til at fastlægge og bedømme de relevante faktiske omstændigheder såvel som til at vurdere beviserne. Bedømmelsen af disse faktiske omstændigheder og beviser er således ikke et retsspørgsmål, der som sådan kan efterprøves af Domstolen under en appelsag, medmindre disse omstændigheder og beviser er blevet urigtigt gengivet (jf. i denne retning dom af 26.1.2017, Masco m.fl. mod Kommissionen, C-614/13 P, EU:C:2017:63, præmis 35, af 22.11.2007, Sniace mod Kommissionen, C-260/05 P, EU:C:2007:700, præmis 35, og af 3.9.2020, Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland m.fl. mod Kommissionen, C-817/18 P, EU:C:2020:637, præmis 46).

47 For så vidt som appellanten har henvist til faktiske omstændigheder, som selskabet allerede har henvist til i første instans, til støtte for, at det i modsætning til, hvad Retten fastslog i den appellerede doms præmis 177 ff., i tilstrækkelig grad havde godtgjort, at det var individuelt berørt af de foranstaltninger, der var omfattet af den omtvistede afgørelse, skal denne argumentation således afvises fra realitetsbehandling, eftersom den pågældende argumentation i mangel af konkrete oplysninger, der gør det muligt at fastslå, at der eventuelt er sket en urigtig gengivelse af de faktiske omstændigheder, reelt anfægter den vurdering af de faktiske omstændigheder, som alene tilkommer Retten.

48 For så vidt som appellanten for det andet har foreholdt Retten, at den bl.a. i den appellerede doms præmis 178 fastslog, at appellanten burde have præciseret, i hvilket omfang appellanten havde bidraget til finansieringen af Frankfurt Hahn lufthavn og støtten til Ryanair, skal det endvidere bemærkes, at Retten med denne begrundelse netop forkastede argumentet om, at appellanten skulle anses for at være individuelt berørt af den omtvistede afgørelse, bl.a. med den begrundelse, at selskabet som aktionær i Fraport havde deltaget i denne finansiering og støtte.

49 Som generaladvokaten i det væsentlige har anført i punkt 72 i forslaget til afgørelse, var det nemlig med rette, at Retten i den appellerede doms præmis 178 fastslog, at appellanten burde have præciseret omfanget af denne deltagelse for at gøre det muligt at fastslå den skade, som selskabets konkurrencemæssige stilling som følge heraf kunne lide, og såfremt denne skulle vise sig væsentlig godtgøre, at selskabet var individuelt berørt af de pågældende foranstaltninger, idet der ellers ville være en alt for stor kreds af enheder, der ville kunne påberåbe sig at være individuelt berørt af de pågældende foranstaltninger.

50 Det første anbringendes fjerde led skal derfor til dels afvises og til dels forkastes som ugrundet.

51 Hvad angår det femte led er det tilstrækkeligt at bemærke, at appellantens argumentation om, at Retten burde have indrømmet selskabet en lettelse af bevisbyrden, ikke hviler på noget retligt grundlag.

52 For det første og for så vidt som appellanten har gjort gældende, at betingelsen om en »væsentlig skade« på selskabets stilling på markedet kun finder anvendelse, såfremt de foranstaltninger, der er omhandlet i afgørelsen, rent faktisk skal kvalificeres som »støtte« som omhandlet i artikel 107 TEUF, fremgår det af Domstolens praksis vedrørende denne betingelse, som anført af generaladvokaten i punkt 76 i forslaget til afgørelse, at denne finder anvendelse både, når den omhandlede foranstaltning skal kvalificeres som støtte, og også når dette ikke er tilfældet, som i den foreliggende sag (jf. i denne retning dom af 28.1.1986, Cofaz m.fl. mod Kommissionen,

169/84, EU:C:1986:42, præmis 20 og 29, af 22.11.2007, Sniace mod Kommissionen, C-260/05 P, EU:C:2007:700, præmis 10 og 60, og af 17.9.2015, Mory m.fl. mod Kommissionen, C-33/14 P, EU:C:2015:609, præmis 106).

53 For så vidt som appellanten for det andet har påberåbt sig, at Kommissionen har foretaget en ufuldstændig og fejlagtig undersøgelse af de foranstaltninger, der er omfattet af den omtvistede afgørelse, kan denne omstændighed, hvis den anses for godtgjort, ikke påvirke relevansen af betingelsen om, at den omtvistede afgørelse i væsentlig grad kan påvirke sagsøgerens stilling på markedet, eller den bevisbyrde, der kræves med henblik på at godtgøre, at appellanten har søgsmålskompetence i forhold til afgørelsen vedrørende disse foranstaltninger.

54 For det tredje gælder, at for så vidt som appellanten har gjort gældende, at eftersom selskabet skulle nyde godt af en lettelse af bevisbyrden for en »væsentlig skade« på dets stilling på markedet, faktisk har ført dette bevis og med henblik herpå angiver de fordele, som Ryanair har opnået fra FFGH og delstaten, er dette argument baseret på en urigtig forudsætning, for så vidt som appellanten, således som det fremgår af denne doms præmis 51, ikke kan påberåbe sig en sådan lempelse af bevisbyrden.

55 Det første anbringendes femte led skal dermed forkastes.

56 Med det sjette led har appellanten i det væsentlige foreholdt Retten, at den i den appellerede doms præmis 150 og 155-177 ff. undersøgte betingelsen om, at de foranstaltninger, der var genstand for den omtvistede afgørelse, i væsentlig grad kunne skade appellantens stilling på markedet på grundlag af fejlagtige krav for så vidt angår dels afgrænsningen af markedet, dels årsagsforbindelsen mellem de pågældende foranstaltninger og skaden på selskabets konkurrencemæssige stilling.

57 I denne forbindelse har Domstolen gentagne gange fastslået, at påvisningen af, at sagsøgerens stilling på markedet skades væsentligt, ikke indebærer, at der skal træffes endelig afgørelse om konkurrenceforholdet mellem denne sagsøger og de virksomheder, der modtager støtte, men nødvendigvis kræver af sagsøgeren, at denne præcist har fremdraget grundene til, at virksomhedens retmæssige interesser krænkes af Kommissionens afgørelse, idet denne navnlig påvirker dens stilling på det omhandlede marked (jf. i denne retning dom af 28.1.1986, Cofaz m.fl. mod Kommissionen, 169/84, EU:C:1986:42, præmis 28, og domme af 22.11.2007, Spanien mod Lenzing, C-525/04 P, EU:C:2007:698, præmis 41, og Sniace mod Kommissionen, C-260/05 P, EU:C:2007:700, præmis 60).

58 Som anført af generaladvokaten i punkt 47 i forslaget til afgørelse, fremgår det af Domstolens praksis, at den væsentlige skade på appellantens konkurrencemæssige stilling på det pågældende marked ikke følger af en dybtgående analyse af de forskellige konkurrenceforhold på det pågældende marked, som gør det muligt præcist at fastslå, i hvilket omfang dennes konkurrencestilling skades, men i princippet af en prima facie-konstatering af, at den foranstaltning, der er omfattet af Kommissionens afgørelse, fører til, at denne stilling skades væsentligt.

59 Det følger heraf, at denne betingelse kan opfyldes, når sagsøgeren har fremlagt dokumentation for, at den pågældende foranstaltning vil kunne skade dennes stilling på det pågældende marked væsentligt (jf. i denne retning dom af 22.12.2008, British Aggregates mod Kommissionen, C-487/06 P, EU:C:2008:757, præmis 38).

60 Hvad angår de elementer, der er tilladt i retspraksis med henblik på at godtgøre en sådan væsentlig skade, er den blotte omstændighed, at en retsakt er egnet til at øve en vis indflydelse på de på det relevante marked herskende konkurrenceforhold, og at den berørte virksomhed på en eller anden måde konkurrerede med beslutningens adressat, ikke tilstrækkelig til, at den pågældende virksomhed kan betragtes som individuelt berørt af den pågældende beslutning. En virksomhed kan således ikke alene påberåbe sig sin status som konkurrent i forhold til den støttemodtagende virksomhed (jf. i denne retning dom af 22.12.2008, British Aggregates mod Kommissionen, C-487/06 P, EU:C:2008:757, præmis 47 og 48, og af 17.9.2015, Mory m.fl. mod Kommissionen, C-33/14 P, EU:C:2015:609, præmis 99 og 100).

61 For det andet og som fastslået med rette af Retten i den appellerede doms præmis 148 kan godtgørelsen af en væsentlig skade på en konkurrents markedsposition ikke begrænses til spørgsmålet, om visse forhold, der indikerer en nedgang i sagsøgerens kommercielle eller økonomiske formåen, er til stede, såsom en væsentlig omsætningsnedgang, ikke-ubetydelige økonomiske tab eller en væsentlig nedgang i markedsandele som følge af tildelingen af den omhandlede støtte. Tildelingen af en statsstøtte kan ligeledes skade en operatørs konkurrencesituation på andre måder, bl.a. ved at betyde en manglende indtjening eller en mindre fordelagtig udvikling end den, der ville have været i mangel af en sådan støtte (jf. i denne retning dom af 22.11.2007, Spanien mod Lenzing, C-525/04 P, EU:C:2007:698, præmis 34 og 35, og af 22.12.2008, British Aggregates mod Kommissionen, C-487/06 P, EU:C:2008:757, præmis 53).

62 Det er i lyset af disse principper, at det skal undersøges, om Retten begik en retlig fejl i forbindelse med dens vurdering af de forhold, som appellanten har fremført i denne forbindelse, med henblik på at påvise en væsentlig skade på appellantens stilling på det pågældende marked som følge af de foranstaltninger, der er omhandlet i den omtvistede afgørelse.

63 I denne forbindelse fastslog Retten principalt i den appellerede doms præmis 150 og 154-156 i det væsentlige, at appellanten ikke havde afgrænset de markeder, hvor selskabets konkurrencemæssige stilling var blevet skadet, ved at anføre, at selskabet ikke havde fremlagt oplysninger om deres størrelse og struktur samt om de konkurrenter, der findes på disse markeder.

64 Som generaladvokaten har fremhævet i punkt 87 i forslaget til afgørelse, gik Retten ved at antage, at sådanne forhold var nødvendige for at afgrænse det eller de markeder, på grundlag af hvilke betingelsen om »væsentlig skade« på den konkurrencemæssige stilling skal vurderes, ud over de krav, der følger af den retspraksis, der er nævnt i denne doms præmis 57-59.

65 Det skal derfor fastslås, at Retten begik en retlig fejl ved at forkaste appellantens argumenter om dels, at der var blevet forvoldt skade på appellantens stilling på det europæiske marked for luftbefordring af passagerer, dels en overlapning mellem de flyruter, som selskabet påberåbte sig, med den begrundelse, at appellanten ikke havde fremlagt oplysninger om størrelsen eller den geografiske udstrækning af disse markeder eller med hensyn til selskabets markedsandele eller Ryanairs markedsandele eller markedsandele hos eventuelle konkurrenter på disse markeder

66 Det skal imidlertid bemærkes, at Retten for så vidt angår artikel 263, stk. 4, TEUF ikke fastslog, at appellantens søgsmål skulle afvises alene med den begrundelse, at selskabet ikke havde afgrænset det eller de markeder, hvorpå selskabet mente at have lidt væsentlig skade på sin konkurrencemæssige stilling.

67 For det første fastslog Retten nemlig i den appellerede doms præmis 153, som ikke er blevet anfægtet inden for rammerne af nærværende appel, at appellanten ikke havde ført bevis for de angivelige overlapninger mellem selskabets egne bud og Ryanairs bud på de flyforbindelser, der er nævnt i denne doms præmis 151 og 152.

68 For det andet undersøgte Retten i den appellerede doms præmis 158-178 de af appellanten fremførte argumenter og de beviser, som appellanten havde fremlagt til støtte herfor med henblik på at godtgøre, at selskabet havde lidt en væsentlig skade på sin konkurrencemæssige stilling på markedet for luftbefordring af passagerer på grund af foranstaltningerne til fordel for Ryanair og FFHG, navnlig årsagsforbindelsen mellem de omhandlede foranstaltninger og de beviser, der blev fremlagt for at godtgøre skaden på selskabets stilling på markedet.

69 Retten konkluderede inden for rammerne af sin enekompetence til at bedømme de faktiske omstændigheder, som ikke kan anfægtes under appelsagen, medmindre der fremsættes et anbringende om en urigtig gengivelse af disse faktiske omstændigheder, som appellanten på ingen måde har gjort i det foreliggende tilfælde, i dommens præmis 179, at denne sidstnævnte ikke havde godtgjort at have lidt en væsentlig omsætningsnedgang, ikke-ubetydelige økonomiske tab eller en væsentlig nedgang i markedsandele på det eller de relevante markeder som følge af tildelingen af foranstaltningerne til fordel for Ryanair og for Frankfurt Hahn, selv om de foranstaltninger, der blev vedtaget til fordel for denne sidstnævnte, blev overført til Ryanair. Retten tilføjede, at appellanten heller ikke havde godtgjort en manglende indtjening eller en mindre fordelagtig udvikling end den, der ville have været, hvis disse foranstaltninger ikke havde foreligget.

70 Desuden har appellanten ikke i appelskriftet fremført noget forhold, der gør det muligt at konkludere, at den retlige fejl, som Retten har begået, og som er fastslået i denne doms præmis 64 og 65, med hensyn til rækkevidden af det bevis, som appellanten skal føre for at godtgøre en væsentlig skade på selskabets konkurrencemæssige stilling, har kunnet have nogen som helst indflydelse på bedømmelsen af de argumenter og forhold, der er nævnt i denne doms foregående præmis, og følgelig på den konklusion, som Retten subsidiært drog i den appellerede doms præmis 179.

71 Under disse omstændigheder må det fastslås, at denne retlige fejl ikke kan gøre Rettens konklusion i den appellerede doms præmis 182 om, hvorvidt appellantens søgsmål kunne antages til realitetsbehandling i henhold til det andet tilfælde i artikel 263, stk. 4, TEUF, ugyldig, således at det første anbringendes sjette led i denne henseende skal forkastes som irrelevant.

72 Følgelig og uden at det er nødvendigt at undersøge argumentet om en tilsidesættelse af chartrets artikel 47, for så vidt som konklusionen i den appellerede doms præmis 182 er støttet på andre grunde end dem, der er nævnt i dette argument, skal det første anbringendes sjette led ligeledes forkastes.

73 På baggrund af det ovenstående skal det første appelanbringende forkastes, da det delvis er ubegrundet, delvis ikke kan antages til realitetsbehandling.

Det andet anbringende om, at Retten tilsidesatte artikel 263, stk. 4, TEUF ved at fastslå, at appellanten ikke havde søgsmålskompetence i forhold til den omtvistede afgørelse, for så vidt som den vedrører taksterne for lufthavnsafgifter

Parternes argumenter

74 Med det andet anbringende har appellanten i det væsentlige foreholdt Retten, at den tilsidesatte artikel 263, stk. 4, TEUF, idet den i den appellerede doms præmis 190 og 196 ff. fastslog, at appellanten ikke var umiddelbart berørt af den omtvistede afgørelse som omhandlet i denne bestemmelses andet tilfælde, for så vidt som afgørelsens artikel 3 vedrører taksterne for lufthavnsafgifter, og idet Retten i denne doms præmis 209 ff. direkte anvendte denne vurdering på den nævnte bestemmelses tredje tilfælde uden yderligere undersøgelse.

75 Appellanten har med dette anbringendes første led gjort gældende, at betingelsen om, at sagsøgeren skal være umiddelbart berørt af den pågældende retsakt, skal undersøges fuldt ud i forbindelse med dette tredje tilfælde, uden at Retten i denne henseende kan støtte sig på den afgørelse, der er truffet efter dens undersøgelse af et af de to andre tilfælde, der er omhandlet i artikel 263, stk. 4, TEUF. Det fremgår nemlig af dom af 6. november 2018, Scuola Elementare Maria Montessori mod Kommissionen, Kommissionen mod Scuola Elementare Maria Montessori og Kommissionen mod Ferracci (C-622/16 P – C-624/16 P, EU:C:2018:873), at den nævnte betingelse skal fortolkes forskelligt i henholdsvis det andet og det tredje tilfælde, der er fastsat i denne bestemmelse. Hvad angår beviset for, at sagsøgeren er umiddelbart berørt af den pågældende retsakt som omhandlet i det tredje tilfælde i den nævnte bestemmelse, der finder anvendelse på en støtteordning, følger det af denne dom, at det påhviler denne sagsøger at føre bevis for, at denne retsakt reelt kan begrænse konkurrencen. Den foreliggende sag er sammenlignelig med den, der gav anledning til den nævnte dom, og bør føre til en tilsvarende vurdering af betingelsen om, at sagsøgeren er umiddelbart berørt af den pågældende retsakt. Appellanten har i denne forbindelse bl.a. redegjort for og påvist, hvorledes de omhandlede to takster for lufthavnsafgifter var diskriminerende over for andre luftfartsselskaber, herunder i forhold til Ryanair.

76 I forbindelse med det andet anbringendes andet led har appellanten kritiseret Retten for i den appellerede doms præmis 205 at have foretaget en urigtig gengivelse af appellantens indlæg for så vidt angår udtrykket »andre luftfartsselskaber«, der blev nævnt i indlægget. Ifølge appellanten omfattede dette udtryk ethvert andet luftfartsselskab end Ryanair, herunder appellanten.

77 Kommissionen, delstaten og Ryanair er af den opfattelse, at det andet anbringende skal forkastes som ugrundet i sin helhed. Ifølge Kommissionen kan dette anbringende endvidere delvis ikke antages til realitetsbehandling, for så vidt som det tilsigter at rejse tvivl om faktiske omstændigheder.

Domstolens bemærkninger

78 Det skal indledningsvis bemærkes, at Retten i den appellerede doms præmis 190-208, som appellanten punktvis har henvist til i forbindelse med det andet anbringende, men som appellanten ikke særligt har rettet nogen kritik imod, foretog en undersøgelse af spørgsmålet om, hvorvidt appellanten havde kompetence til at nedlægge påstand om annullation af den omtvistede

afgørelse i medfør af det andet tilfælde, der er fastsat i artikel 263, stk. 4, TEUF, som umiddelbart og individuelt berørt af denne afgørelse, for så vidt som denne sidstnævnte i artikel 3 vedrører takster for lufthavnsafgifter.

79 Efter i første omgang at have efterprøvet, om appellanten var umiddelbart berørt af dette aspekt af den omtvistede afgørelse, konkluderede Retten i den appellerede doms præmis 208, at appellanten ikke havde godtgjort, at selskabet opfyldte dette kriterium, og at det følgelig ikke havde søgsmålskompetence i henhold til det andet tilfælde, der er fastsat i artikel 263, stk. 4, TEUF.

80 Retten udledte dernæst i den appellerede doms præmis 209-213 af denne konstatering, at appellanten heller ikke havde søgsmålskompetence i henhold til det tredje tilfælde i artikel 263, stk. 4, TEUF, idet den bl.a. i denne doms præmis 211 fandt, at kriteriet om, at sagsøgeren skal være umiddelbart berørt af den pågældende retsakt, var identisk i det andet og det tredje tilfælde, der er omhandlet i denne bestemmelse.

81 Det er i denne sammenhæng, at appellanten med det andet anbringendes første led i det væsentlige har foreholdt Retten, at den ikke foretog en fuldstændig efterprøvelse af, om dette kriterium var opfyldt i forhold til det tredje tilfælde i artikel 263, stk. 4, TEUF, men at den med henblik på at afgøre, om dette kriterium var opfyldt, nøjedes med at henvise til og anvende den afgørelse, der blev truffet efter dens undersøgelse af det andet tilfælde, der er omhandlet i denne bestemmelse.

82 I modsætning til, hvad appellanten har gjort gældende til støtte for dette klagepunkt, fremgår det imidlertid ikke af Domstolens praksis, navnlig dom af 6. november 2018, Scuola Elementare Maria Montessori mod Kommissionen, Kommissionen mod Scuola Elementare Maria Montessori og Kommissionen mod Ferracci (C-622/16 P – C-624/16 P, EU:C:2018:873), at det nævnte kriterium har en anden betydning for det andet og det tredje tilfælde, der er fastsat i artikel 263, stk. 4, TEUF.

83 Tværtimod bemærkede Domstolen i denne doms præmis 42, uden at den foretog en sondring mellem disse tilfælde, at ifølge fast retspraksis, og som Retten i øvrigt også med rette anførte i den appellerede doms præmis 197, kræver betingelsen om, at den fysiske eller juridiske person skal være umiddelbart berørt af den afgørelse, der er genstand for søgsmålet, »som fastsat i artikel 263, stk. 4, TEUF«, at to kriterier kumulativt er opfyldt, nemlig at denne afgørelse for det første umiddelbart har indvirkning på denne persons retsstilling og for det andet ikke må overlade et skøn til de adressater, der skal gennemføre den, men at gennemførelsen skal ske helt automatisk og udelukkende i medfør af EU-reglerne uden anvendelse af andre mellemkommende regler.

84 Det følger heraf, at Retten ikke begik nogen retlig fejl, da den i den appellerede doms præmis 211 fastslog, at rækkevidden af denne betingelse var identisk i det andet og det tredje tilfælde i artikel 263, stk. 4, TEUF, og for så vidt som den i denne doms præmis 212 af konstateringen af, at appellanten ikke opfyldte denne betingelse med henblik på det andet tilfælde i denne bestemmelse, udledte, at appellanten heller ikke opfyldte denne betingelse med henblik på det tredje tilfælde, som bestemmelsen omhandler.

85 Appellanten har desuden ikke underbygget, hvorfor kravene til beviset for, at appellanten var umiddelbart berørt af den omtvistede afgørelse, således som Retten formulerede og anvendte dem bl.a. i den appellerede doms præmis 198 og 206, med henblik på undersøgelsen af de omhandlede takster for lufthavnsafgifter, ikke svarede til de krav, der fremgår af Domstolens praksis på

statsstøtteområdet, og navnlig af præmis 47 i dom af 6. november 2018, Scuola Elementare Maria Montesssori mod Kommissionen, Kommissionen mod Scuola Elementare Maria Montesssori og Kommissionen mod Ferracci (C-622/16 P – C-624/16 P, EU:C:2018:873), i henhold til hvilken Unionens retsinstanser er forpligtet til at efterprøve, om en sagsøger på relevant vis har fremført årsagerne til, at Kommissionens afgørelse kunne stille vedkommende i en ugunstig konkurrencesituation og dermed påvirke hans retsstilling.

86 I øvrigt skal det andet anbringendes første led i overensstemmelse med den retspraksis, der er henvist til i nærværende doms præmis 46, afvises, for så vidt som appellanten herved dels på ny har gjort gældende, at selskabet i modsætning til, hvad Retten har fastslået, havde godtgjort, at det var umiddelbart berørt af den omtvistede afgørelse, for så vidt som den vedrører taksterne for lufthavnsafgifter, dels i denne henseende har gentaget de oplysninger, som selskabet fremførte i stævningen i første instans.

87 Følgelig skal det andet anbringendes første led delvis afvises, delvis forkastes som ugrundet.

88 For så vidt som appellanten med dette anbringendes andet led har kritiseret Retten for i den appellerede doms præmis 205 at have foretaget en urigtig gengivelse af sit indlæg for så vidt angår udtrykket »andre luftfartsselskaber« ved at fastslå, at dette udtryk ikke vedrørte appellanten selv, skal det bemærkes, at en sådan urigtig gengivelse ikke fremgår af den appellerede doms præmis 205. Tværtimod fremgår det i det væsentlige af denne præmis i den appellerede dom, at Retten korrekt opfattede dette udtryk som en henvisning til andre luftfartsselskaber end Ryanair, men den fastslog, at appellanten ikke var blandt brugerne af Frankfurt Hahn lufthavn og derfor ikke kunne påberåbe sig en forskelsbehandling til fordel for Ryanair og til skade for de øvrige selskaber, der benytter denne lufthavn.

89 Under hensyn til det ovenstående skal det andet anbringende forkastes, da det delvis ikke kan antages til realitetsbehandling, delvis er ugrundet.

Det tredje anbringende om, at Retten tilsidesatte artikel 263, stk. 4, TEUF og artikel 108, stk. 2, TEUF samt begrundelsespligten, idet den fastslog, at appellanten ikke havde søgsmålskompetence i forhold til den omtvistede afgørelse, for så vidt som den vedrører »foranstaltning nr. 12«

Parternes argumenter

90 Med det tredje anbringende har appellanten foreholdt Retten, at den tilsidesatte artikel 263, stk. 4, TEUF og artikel 108, stk. 2, TEUF samt begrundelsespligten, idet den fastslog, at appellanten ikke havde søgsmålskompetence i forhold til den omtvistede afgørelse, for så vidt som den vedrører »foranstaltning nr. 12«.

91 Appellanten har i denne forbindelse anført, at Kommissionen ikke foretog en grundig formel undersøgelsesprocedure, og at den kvalificerede denne foranstaltning som »investeringsstøtte«, der var forenelig med det indre marked.

92 Appellanten gjorde i sagen for Retten udtrykkeligt gældende, at Kommissionen ikke burde have fundet, at denne støtte var forenelig med det indre marked, uden at have indledt en grundig formel undersøgelsesprocedure. Appellanten har under henvisning til de aspekter, som selskabet støttede sig på i denne henseende, foreholdt Retten, at den ikke undersøgte disse aspekter og begik en retlig

fejl ved i mangel af enhver begrundelse at undersøge »foranstaltning nr. 12« i lyset af »det andet alternativ« af den retspraksis, der følger af dom af 17. september 2015, Mory m.fl. mod Kommissionen (C-33/14 P, EU:C:2015:609).

93 Appellanten har anført en række faktiske omstændigheder vedrørende finansieringen af FFHG og gjort gældende, at Kommissionen ikke undersøgte denne finansiering i den omtvistede afgørelse, som efterfølgende blev erstattet af »foranstaltning nr. 12«. Appellanten har under alle omstændigheder ført tilstrækkeligt bevis for, at selskabets annullationssøgsmål kunne antages til realitetsbehandling, henset til det »første alternativ« i den retspraksis, der følger af dom af 17. september 2015, Mory m.fl. mod Kommissionen (C-33/14 P, EU:C:2015:609). Eftersom Retten kun undersøgte denne doms »andet alternativ«, og da den fandt, at de betingelser, der var fastsat heri, ikke var opfyldt, tilsidesatte den appellantens processuelle rettigheder, som er sikret ved artikel 108, stk. 2, TEUF. Til støtte for dette anbringende har appellanten desuden henvist til en ny afgørelse fra Kommissionen, som i mellemtiden er blevet vedtaget af denne institution, om driftsstøtte, der er finansieret ved »foranstaltning nr. 12«, investeringsstøtte og overførsel af støtten til FFHG til Ryanair.

94 Kommissionen har gjort gældende, at »foranstaltning nr. 12« ikke var genstand for sagen for Retten. Kommissionen har under alle omstændigheder i lighed med delstaten og Ryanair gjort gældende, at det tredje anbringende skal forkastes som åbenbart ugrundet.

Domstolens bemærkninger

95 Det bemærkes, at det følger af artikel 256, stk. 1, andet afsnit, TEUF, artikel 58, stk. 1, i statutten for Den Europæiske Unions Domstol og artikel 168, stk. 1, litra d), og artikel 169, stk. 2, i Domstolens procesreglement, at et appelskrift præcist skal angive, hvilke præmisser i den dom, som påstås ophævet, der anfægtes, samt præcist angive de retlige argumenter, der særligt støtter denne påstand, idet appellen eller det pågældende anbringende i modsat fald afvises (dom af 26.1.2017, Mamoli Robinetteria mod Kommissionen, C-619/13 P, EU:C:2017:50, præmis 42, og af 8.6.2017, Dextro Energy mod Kommissionen, C-296/16 P, ikke trykt i Sml., EU:C:2017:437, præmis 60).

96 Dette krav er navnlig ikke opfyldt, når appelskriftet eller appelanbringendet – endog uden at indeholde en argumentation, der særligt har til formål at angive den retlige fejl, som den dom eller kendelse, der påstås ophævet, hævdes at være behæftet med – blot gentager de anbringender og argumenter, der allerede er blevet fremført for Retten. En sådan appel eller et sådant appelanbringende har i realiteten kun til formål at opnå, at de i stævningen for Retten fremsatte påstande pådømmes endnu en gang, hvilket ligger uden for Domstolens kompetence i en appelsag (dom af 7.1.2004, Aalborg Portland m.fl. mod Kommissionen, C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P og C-219/00 P, EU:C:2004:6, præmis 51 og den deri nævnte retspraksis, og kendelse af 29.1.2020, Silgan Closures og Silgan Holdings mod Kommissionen, C-418/19 P, ikke trykt i Sml., EU:C:2020:43, præmis 71).

97 Uafhængigt af spørgsmålet om, hvorvidt den »foranstaltning nr. 12«, der er omhandlet i det tredje anbringende, faktisk var genstand for den omtvistede afgørelse og derefter sagen for Retten, hvilket Kommissionen har bestridt, skal det i denne forbindelse for det første fastslås, at appellanten under alle omstændigheder ikke har identificeret de præmisser i den appellerede dom, som dette anbringende henviser til, og således ikke gør det muligt for Domstolen at efterprøve, om Retten har begået de angivelige retlige fejl.

98 For det andet har appellanten, selv om selskabet har henvist til sagen for Kommissionen snarere end den appellerede dom, fremført en række faktiske omstændigheder vedrørende bl.a. finansieringen af FFHG, som appellanten desuden allerede havde påberåbt sig i første instans. Vurderingen af sådanne elementer falder imidlertid, således som det fremgår af den faste retspraksis, der er nævnt i denne doms præmis 95 og 96, åbenbart uden for Domstolens kompetence under en appelsag.

99 Det følger heraf, at det tredje appelanbringende skal afvises.

100 Henset til samtlige ovenstående betragtninger skal appellen forkastes i sin helhed.

Sagsomkostninger

101 I henhold til artikel 184, stk. 2, i Domstolens procesreglement træffer Domstolen afgørelse om sagsomkostningerne, såfremt appellen forkastes.

102 I henhold til procesreglementets artikel 138, stk. 1, der i medfør af samme reglements artikel 184, stk. 1, finder tilsvarende anvendelse i appelsager, pålægges det den tabende part at betale sagsomkostningerne, hvis der er nedlagt påstand herom. Da appellanten har tabt sagen, og Kommissionen og intervenienterne i første instans har nedlagt påstand om, at appellanten tilpligtes at betale sagsomkostningerne, bør det pålægges appellanten at betale sagsomkostningerne i forbindelse med den foreliggende appel.

På grundlag af disse præmisser udtaler og bestemmer Domstolen (Fjerde Afdeling):

1) **Appellen forkastes.**

2) **Deutsche Lufthansa AG bærer sine egne omkostninger og betaler de af Europa-Kommissionen, Land Rheinland-Pfalz og Ryanair DAC afholdte omkostninger.**

Underskrifter